

Van Berlijn naar Breda

VERBEELDE IDEALEN

In 2008 vroegen de eigenaren van de MK Galerie mij om een tentoonstelling te cureren voor hun nieuwe ruimte in Berlijn. Ik had eerder tentoonstellingen voor ze gemaakt in hun moedergalerie in Rotterdam. Het was altijd prettig om met ze te werken. Bovendien hou ik van Berlijn met zijn avant-gardistische, vrijgevochten geschiedenis. Ik ging dus op hun verzoek in.

Omdat ik thematische tentoonstellingen problematisch vind – ze komen vaak kunstmatig over – besloot ik een neutrale basis als uitgangspunt te nemen: de 5 kunstenaars die ik zou selecteren moesten een Rijksacademie-verleden hebben en er moesten onmiskenbare aanwijzingen zijn voor een veelbelovende toekomst. Dat vatte ik samen in de wat laffe titel van de tentoonstelling: *The Present of the Future*. Even nietszeggend als veelzeggend.

Marcel Pinas was één van die kunstenaars.

Ik had hem al in zijn eerste jaar op de Rijksacademie bezocht. Wat me toen opviel was, dat hij weliswaar open stond voor de adviezen van docenten en collega's, maar dat hij niet van plan was af te stappen van zijn missie om de cultuur van de Marron zichtbaar te maken in zijn werk en zo te laten voortleven. Dat hij daar binnen dat hoogwaardige instituut niet altijd begrip voor kreeg, was me al snel duidelijk. Niet iedere docent of begeleider wilde afstappen van de witte, westerse criteria voor kwaliteit.

Die wat dwarse, besliste houding van Pinas sprak mij aan. Ik selecteerde hem voor de tentoonstelling en ik liet het aan hem zelf over wat voor soort installatie hij wilde laten zien. Ik wist dat ik dat risico met hem kon nemen. Bovendien, verrassingen maken cureren juist aantrekkelijk.

En een verrassing werd het.

Een week voor de opening kwam zijn installatie in Berlijn aan. Het tweedehands busje had het bijna onder het gewicht begeven. Er kwamen honderden in kleurige doeken gewikkelde flessen uit. Doeken gemaakt van de Pangi stoffen die de Marrons gebruiken bij hun winti rituelen. De flessen waren een verwijzing naar de geneeskrachtige vloeistoffen die daar ook onderdeel van uit maken. In een aantal dozen zat een grote hoeveelheid aaneengeregen, zwarte objecten. Die objecten – neerhangende zwarte figuurtjes die het midden hielden tussen

een traditioneel design teken en een menselijke figuur – hing hij als een enorm, beweeglijk, knisperend gordijn tegen de achterwand. De flessen ordende hij voor die wand, ver de ruimte in, zodat de kijker er haast noodgedwongen onderdeel van zou worden. Dat er in die ordening Afaka tekens verborgen zaten, wist ik toen niet. Het Afaka, de taal van zijn streek, zou later leidmotief worden in zijn installaties, schilderijen en tekeningen. Later ook zou ik horen dat er veel lokale mensen ingeschakeld waren geweest om al die flessen te omwikkelen.

Kibii Wi Koni – dat werd de titel van het werk - was indrukwekkend. Het werk stal de show.

2.

Op het moment dat Marcel Pinas in Berlijn zijn flessen-installatie presenteerde wist hij dat er een veel groter project in de maak was. Dat had hij in gesprekken met de directeur van de Rijksacademie, Janwillem Schrofer, op zijn haalbaarheid getoetst: het zogenoemde *Moengo-project*. Vernoemd naar het bauxietstadje Moengo, grenzend aan het binnenland van Suriname. Dat binnenland, met name de geboortestreek van de kunstenaar, had zwaar te lijden gehad door de burgeroorlog - van 1986 tot 1992 - een uit de hand gelopen persoonlijke strijd tussen legerleider Bouterse en guerrillastrijder Brunswijk waarbij tientallen doden vielen en waardoor veel Marrons hun dorp moesten ontvluchten. Daar wilde hij zijn ideeën en gedachten over het behoud van de Marron cultuur verwezenlijken. Daar wilde hij een extra dimensie geven aan zijn kunstenaarschap.

Er moest een ruimte komen om workshops te geven aan jongeren en er moest een plek komen waar kunst te zien is. Een artist in residency moest internationale kunstenaars naar Moengo brengen die niet alleen bereid zouden moeten zijn om te werken met die jongeren, maar die ook een kunstwerk achter zouden moeten laten voor een in te richten beeldenpark. Ieder jaar zou er een groot project georganiseerd moeten worden dat ook bezoekers uit Paramaribo trekt: muziek, dans en beeldende kunst zouden daarbij elkaar moeten afwisselen. Gastenverblijven en een restaurant moesten toeristen lokken. Bij alle activiteiten moest de lokale bevolking betrokken worden en het zou ook mooi zijn als ze er wat aan kon verdienen.

In de jaren daarna werd dat project concreter. Er kwam een gebouw voor workshops, de Tembe Art Studio; een leegstaande villa werd het onderkomen voor de kunstenaars; de organisatie werd gelegaliseerd in de Kibii Wi Foundation; een verlaten loods werd de basis voor het Contemporary Art Museum Moengo (CAMM) en, niet onbelangrijk, Nederlandse fondsen zegden financiële steun toe.

3.

Het werk dat hij in Club Solo laat zien onder de titel *Kibri A Kultura* (Behoud van de Cultuur) brengt niet alleen Berlijn in herinnering, het is ook een opvallend voorbeeld van de manier waarop Marcel Pinas de idealistische boodschap die ook het Moengo-project onderscheidend maakt, vorm geeft. Vóór de opening stonden er in de benedenruimte 2850 met Pangi stof omwikkelde flessen. Dicht tegen elkaar. In slagorde. Een deel was nog afkomstig van de tentoonstelling in Berlijn, Marron vrouwen hebben daarna voor aanvulling gezorgd. Bij de opening werden al een aantal van die flessen spontaan door bezoekers, als een meerkoppige performance, ontdaan van hun verpakking. Later in de week gebeurde dat in de vorm van een workshop. Na de deconstructie gingen die lappen stof naar vrouwen achter hun naaimachines die de met geometrische patronen uitgevoerde, kleurige stukken stof aan elkaar naaiden tot lappen van drie bij drie meter. Die lappen werden vanaf het plafond neer gehangen. Op willekeurige plekken, ieder met hun eigen, natuurlijke drapering.

Pinas koos voor deze vorm van deconstructie omdat hij ervan overtuigd is dat de ‘performers’ zich op deze manier bewust worden van de rijkdom van de Marron cultuur. Die hebben ze letterlijk in handen gehad. De kijker voelt zich betrokken bij dat proces. Vanuit die gedachte redenerend is het niet vreemd om het uiteindelijke resultaat – 19 neerhangende stofsculpturen – te zien als een hoopgevend symbool voor het Surinaamse regenwoud. Daar vluchtten de slaaf maakten in om te ontkomen aan de Nederlandse overheersers. Daar wisten ze hun eigen cultuur te behouden en te ontwikkelen. En het is die rijke Marron cultuur die Pinas aangetast ziet worden door een niet-geïnteresseerde overheid die vergiftiging van de natuur – door goudwinning bijvoorbeeld – zonder enige schroom toestaat, zelfs bevordert.

Pinas’ oproep – *Je moet niet in problemen denken, maar in oplossingen* – krijgt op de eerste verdieping een tweede vorm. Een enorme lappendeken van aan elkaar genaaide stukken stof hangt vanaf de achterwand naar beneden en vult meer dan de helft van de vloer. Een verbeelding van de cultuur die feestelijk genoemd mag worden, die vrolijk maakt. De uitstraling vult de hele ruimte. Als een gloed. Maar er zit een diepere betekenis onder. Het samenbrengen van een paar honderd lapjes stof tot een organisch ogend geheel kan ook gezien worden als een pleidooi voor het samen doen, met respect voor elkaar naar een doel streven, niet polariseren maar samenwerken.

Ik had nog een andere associatie: de Amerikaanse quilt. Een soort spreid waar allerlei overgebleven of afgedankte lappen stof op zijn genaaid. Bij de Great Migration in de VS, de

trek van zes miljoen zwarten naar het noorden vanaf 1916, werden quilts gebruikt om in code te waarschuwen voor mogelijke gevaren. In de jaren tachtig gaf een enorme quilt een wrang gezicht aan de aids epidemie in de VS. Pinas' lappendeken kan daarom ook gezien worden als een originele vertaling van een aloud genre.

Meer dan tien jaar geleden alweer heb ik een boek samengesteld over het werk van Marcel Pinas. Het kreeg de titel: *Marcel Pinas. Artist, more than an artist*. Die titel heeft nog niets aan geldigheid ingeboet. Marcel Pinas is een man met idealen, een man met een missie, een man die de wereld wil veranderen. Maar hij is ook kunstenaar. Hij weet hoe je een missie moet vertalen in pakkende beeldende vormen. In zijn schilderijen brengt hij, als bij een collage, symbolen van zijn cultuur bij elkaar – ook stukjes stof – en laat ze elkaar visueel versterken. In zijn installaties weet hij de ruimte naar zijn hand te zetten; hij weet de kijker te verrassen of zelfs te overdonderen; hij verleidt ze ernaar te kijken. Daarna dringt de boodschap pas tot hem door. Of niet, maar dan heeft het werk tenminste een onuitwisbare indruk achter gelaten.

Kunst met een boodschap kan vervelend zijn. Bij Pinas hoef je daar niet bang voor te zijn. Hij kent de kracht van het beeld en het effect van ruimte. Zijn presentatie in Club Solo bewijst dat opnieuw.

Rob Perrée

Amsterdam, april 2022

Deconstructie is bedoeld dat alles meer kan zijn dan dat wat je ziet

Deconstructie is onthulling

2850 flessen (deel uit Berlijn, nieuwe door studenten en bewoners gemaakt)

14 doeken van 3 bij 3 hangen neer

Global warming

Kennis als overlevingsmechanisme

Oplossingsgericht

Respect

Samen

Echte leven

Mini wereld

Video van het proces (gemaakt door student)

Geluid van kapotte flessen

Performance

Tirzo Martha

El Anatsui